

В. В. Овсієнко

Дубравлаг

ДУБРАВЛАГ – комплекс відділень та пунктів Дубравного управління виправно-трудових таборів МВС РРФСР, де до 1987 утримували політичних в'язнів. Ін. назви – мордов., темників., потьмин. табори. Розташ. у Zubovo-Полян. і Теньгушов. р-нах Мордов. АРСР. Організов. 1948 на базі Темників. виправно-трудового табору (існував від 1929), до 1954 мав статус Особл. табору ГУЛАГу (Особлаг № 3). У 2-й пол. 1950-х рр. як політ. табори функціонували також Воркутлаг у Комі АРСР, Тайшет. табір (Озерлаг) в Іркут. та жін. зона у с-щі Суслово в Кемеров. обл. РФ (ліквідовані до поч. 1961). У 1961–72 Д. – єдиний табір в СРСР, де відбували покарання засуджені зі всіх респ. за звинуваченнями у зраді Батьківщини, антирад. агітації і пропаганді, участі в антирад. організаціях. У спец. табір. зонах, окремо від ін. ув'язнених, утримували засуджених за «особливо небезпечні держ. злочини». За даними Прокуратури РРФСР, 1965 із 10-ти тис. ув'язнених 3816 визнано особл. небезпечними, у серед. 70-х – бл. 500 (українці, як правило, становили половину контингенту). Серед політв'язнів, засудж. за антирад. агітацію і пропаганду, в 1960–80-х рр. переважну більшість складали дисиденти, самвидавники, учасники підпіл. політ. груп і гуртків, активісти нац. рухів, лідери заборонених реліг. громад, а також особи (не пов'язані з опозиц. громад. і політ. рухами), які активно виявляли своє «інакомислення». У 1-й пол. 1960-х рр. у Д. перебувало також багато кримінал. злочинців, повторно засудж. в ін. таборах за антирад. висловлювання (згодом їхня кількість помітно скоротилася). Більшість політв'язнів, засудж. за зраду Батьківщини, – укр. повстанці та учасники повоєн. зброй. опору рад. владі у Прибалтиці, заарешт. 1944–55. Помітну частину політв'язнів, засудж. за зраду Батьківщини, складали рад. громадяни, які намагалися втекти з СРСР або залишилися під час закордон. поїздки, але передумали й повернулися. У 1960–70-х рр. тут також

утримували осіб, засудж. за військ. злочини: поліцаїв, співроб. допоміж. підрозділів нім. армії, окупац. адміністрацій; групу колиш. чекістів, засудж. 1953–56 у справі Берії; ув'язнених, засудж. за справжнє шпигунство на користь іноз. держав. Тут була і суворо ізольована від політ. й кримінал. в'язнів зона для іноз. громадян. Після створ. 1972 на Уралі перм. політ. таборів туди переведено значну частину політв'язнів Д., однак кілька мордов. зон функціонували й далі як «політичні», зокрема до серпня 1976 – табір ЖХ-385/17-А в с-щі Озерний, до березня 1980 – табір особл. режиму ЖХ-385/1 у с-щі Сосновка Зубово-Полян. р-ну, до 1986–87 – табори суворого режиму ЖХ-385-3/5 з єдиним в СРСР жін. відділ. 3/4 в с-щі Барашево та ЖХ-385/19 у с-щі Лесной Теньгушов. р-ну. Останні політв'язні звільнені з мордов. таборів у роки горбачов. «перебудови».

Нині Дубрав. виправно-труд. колонія залишається діючою установою Упр. виконання покарань МВС РФ. У с-щі Барашево адміністрація організувала музейну експозицію, де представлена переважно історія темників. таборів 1930-х рр. Мордов. політ. табори, долі їхніх мешканців та умови утримання в них уперше привернули громад. увагу на поч. 1966, коли там опинилися А. Синявський і Ю. Даніель. Від 1967, після появи у самвидаві мемуар. кн. «Мої покази» А. Марченка і нарису «Репортаж із заповідника імені Берія» В. Мороза (обоє – в'язні Д. і Владимир. тюрми), а також інформації, що опубл. у «Хроніке текущих событий», зб. В. Чорновола «Лихо з розуму», «Укр. віснику», «Віснику репресій в Україні», проблема політв'язнів і ставлення до них стала однією з провід. тем правозахис. публіцистики.

Рекомендована література

1. Кучер М. Дубравлаг: Спогади, оповідання. Дн., 1996;
2. Система исправительно-трудовых лагерей в СССР. Москва, 1998.

Бібліографічний опис:

Дубравлаг / В. В. Овсієнко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2008. – Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-22604>

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).